

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. avgusta 1876.

O b s e g: Napredek sirarstva v Bohinji na Gorenškem. — Gospodarske skušnje. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — Postava in službeno navodilo za c. kr. žandarstvo v našem cesarstvu. (Dal.) — Iz pregleda šolskih poročil treh gimnazij na Kranjskem. — Slovansko časopisje. — Tri dni na Koroškem. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Napredek sirarstva v Bohinji na Gorenškem. *)

Bohinj je dolina na Gorenškem, 2000' nad morjem vzdignjena, raztegajoča se od zahoda proti vzhodu. Pri Bistrici je nekoliko širja, proti Bledu pa se bolj stisne. Polje se dvakrat v letu poseje, a vendar se še mnogo žita iz drugih dežel vvažja. Izvažajo se iz Bohinjske doline razen železa, ki ga Ljubljansko industrijalno društvo pripravlja — le živina in pridelki iz mleka.

Čudno se zdi tujcu, ki prvokrat to dolino obiše in kmetijstvo nekoliko pregleduje, da so ravno one stroke, ki omenjeni dolini največ dobička donajajo, do zdaj bile najbolj zanemarjene.

Živinoreja, mlekarstvo in planšarstvo so se do novejših časov le malo razvijale in vse le po starem kopitu. Živine imeli so posestniki mnogo, celó preveč, kajti gledali so le, koliko repov ima kedo v hlevi, ne gledé na to, ali imajo dovolj krme ali ne. Čez zimo krmila se je živina le toliko, da se je obdržavala pri življenji, misleč si, da bode v poletnem času nadomestila planinska paša vse, kar je dolgotrajna zima pokvarila.

Mleko, katero so po letu dobivali od krav, so porabili za narejo surovega masla in kisle skute. Sirarstvo poznali so le po imenu. O oskrbovanji in gnojenji planin še mislili niso.

Moj namen ni tukaj razpravljati, v kakem stanju se živinoreja, mlekarstvo in planšarstvo še danes nahajajo ali koliko so se že zboljšala, ampak s kratka hočem z veseljem poročati, kako je napredovalo mlekarstvo v tem kraji, zapustivši stare običaje, in prijemši se umnega gospodarstva.

Povod k temu napredku dalo je slavno c. kr. ministerstvo kmetijstva, razpisavši darila že leta 1868. za sirarska društva Avstrijska, in s tem, da je v ta namen podelilo mnogo podpore c. k. kmetijskim družbam.

*) To poročilo je spisal T. Hitz. Gosp. Hitz je Švicar ter na Švicarskem izšolan sirar. On izdeluje Švicarski sir v Polubinu in na planini Razor (na Goriškem) z najboljšim vspohom. C. k. družba kmetijska Goriška, ki je to poročilo natisniti dala v svojem „Gosp. Listu“, ga je poslala naši družbi kmetijski po izrečnem naročilu sl. ministerstva kmetijstva, naj se natisne v „Novicah“.

V imenu družbe kmetijske Kranjske.

Dr. Jan. Bleiweis.

Da je Bohinjsko mlekarstvo napredovalo, je pa tudi zasluga g. župnika J. Mesarja iz Bohinjske Bistrice, kateri je s podukom in velikim trudom ustanovil prvo sirarsko društvo v občinah Bistrica, Bohinj, Bitnje in Lepence. To društvo je počelo svoje delovanje 10. junija 1873. na planini „Bitnje“, in delalo do 14. septembra tistega leta. V 15 dneh izdelalo se je 22.380 bokalov mleka v mastni sir in skuto. Sira dobili so 5307 funtov. Prodali so ga v Ljubljano nekemu trgovcu za 37 gold. cent, ter dobili za vsega skupaj 1963 gld. 59 kr. Vseh stroškov bilo je skupaj 170 gold. Če odbijemo stroške od dohodkov, ostane 1793 gold. 59 kr. čistega dohodka za mleko, katero je bilo tedaj prodano po 8.01 kr. bokal, brez skute in siratke, ki so jo po vrhu tega družbeniki dobili. Iz 100 funtov mleka naredili so 9.48 funtov sira.

Ta srečni vspah je med ljudstvom toliko veselja vzbudil, da so se že v prihodnjem letu (1874.) ustanovile tri nove družbe v okolici Bistriški-Bohinjski, in sicer: v Nemških rovtah, v Nomnu in Ravni; te družbe so ustanovljene po izgledu Bohinjskega društva. Društvo v Nomnu je izdelovalo sir le na planini 88 dni. Nemške rove in Ravna izdelavale so sir tudi v dolini, in sicer prvo društvo 120 dni, zadnje 101 dni. (Poročilo popisuje dalje na tanko delovanje sirarskih Bohinjskih družeb, kar so „Novice“ že tudi na drobno popisale v listih 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. in 20.)

Na planini Ravni je izdeloval sir neki Bohinjec, izobražen mladeneč, in sicer ne po stari navadi, ampak na način, kakor se ga je navadil pri nas v Polubinu in na planini Razor. Ta mladeneč po imenu France Ravnik, se je učil pri meni s pomočjo podpore c. k. kmetijske družbe Ljubljanske več dni praktičnega sirarstva. Pred in za tem podukom podučeval ga je teoretično gosp. župnik Mesar. Ko sem bil preteklo leto nekoliko dni v Bohinji, smo naredili v Ravni prvo stiskalnico za sir in naročili si potrebnega orodja iz Švicarskega.

Čisto, urno delo, raba termometra in drugih orodij, kakor tudi visoka cena, za katero se je prodal Ravnikov sir, storilo je jako dober vtis na druga društva. Ona se niso več zadovoljila s starokopitnim delom, ter so se že štiri društva odločila, da bodo letos izdelovala sir na Švicarski način, kakor ga je že lansko leto izdeloval Ravnik.

Za vse to se ima Bohinj zahvaliti g. župniku Mesarju, kajti njegova skrb ni bila samo ta, da je ustanovil sirarska društva, ampak skrbel je tudi za to, da

se sir na najboljši Švicarski način izdeluje. Zatorej je stare Goriške sirarje le toliko časa rabiti mogel, dokler ni iz naše sirarnice dobil dovolj sposobnih sirarjev.

Že lansko zimo me je prosil g. Mesar, naj mu dam iz moje sirarnice dva izučena sirarja, ter jima tudi nekoliko pripomorem pri naročevanju orodja in pri napravljani sirarije. Rad sem ustregel želji g. Mesarja, in mu poslal dva izučena mladenčca, kajti g. Mesarjevo prijateljstvo jako visoko cenim, pa tudi Bohinj mi je še tako v sladkem spominu, da sem z veseljem njegovo željo spolnil.

Ko sem bil letos zopet v Bohinji, smo naredili največo društveno sirarijo v Bistrici, in reči smem, da je tako dobro urejena, kar se tiče priprav za sirarstvo, da jo smem izgledno za vsa druga društva imenovati.

V drugih sirarijah se je mnogo zboljšalo in naročilo mnogo novega orodja.

V Ravni in Bitnji izdelujeta sir dva Bohinjca, ki sta se s pomočjo podpore c. kr. kmetijske družbe Ljubljanske pri meni na planini Razor na Švicarski način sirarstva izučila. V Nemških Rovtah in v Bistrici izdelujeta sir dva Goričana, ki sta se tudi pri meni sirarstva izučila. Veselo je videti, kako si ti štirje sirarji prizadevajo, da bi drug drugemu o boljšem izdelovanju sira prekosil.

Vspreh bode različen, kakor je različna paša na planinah. V dolini bode boljši kakor na planinah, ker imajo v dolini boljšo pripravo za sirarstvo.

Tudi Tolminski sirar, ki še po stari navadi sir izdeluje, bode po primeri imel dober vspeh, ker je njegova planina najboljša.

Nadejam se pa, da se bode neutrudljivemu gosp. župniku Mesarju posrečilo, da bode teh pet društev čedalje bolje napredovalo s pomočjo daljnih podpor od c. kr. družbe kmetijske, da bode jim mogoče napraviti sirarstvu potrebna poslopja, in da bodo društva poleg sira tudi surovo maslo iz sladke smetane izdelovala.

Gotovo se pa smemo nadejati, da bodo Bohinjska sirarska društva pod vodstvom g. Mesarja kmalu tako napredovala, da bodo kinč in izgled celi Kranjski deželi.

V Polubinu meseca maja 1876.

Gospodarske skušnje.

* Šota je izvrstna stelja za živino in potem posebno dober gnoj za suho polje. „Za suhe njive — piše slavnoznani A. Trientel v časniku kmetijske družbe Tirolske — ni ga na svetu boljšega gnojá, kakor je šôta (Torf), katero zemljo suhega poljá rahljá, jo dalje časa vlažno drži in rodovitno črno prst dela.“ — Kranjci, ki imate toliko šote, ne prezirajte opomina skušenega možá! Mnogim gospodarjem večkrat manjka nastelje — izvrstno šoto pa imajo pred nosom!

* Da se zabrani bolezen v gobcu in na parkljih, svetuje nek Tirolsk gospodar, naj se govedom zjutraj in zvečer med navadno krmo daje nekoliko zdrobljenih brinjevih jagod, z moko in soljo zmešanih. „Ko so bili hlevi mojih sosedov krog in krog okuženi — piše mož — nisem jaz nikoli imel te bolezni v svojem hlevu.“ — Če tudi v kljub temu zagotovu ostanemo nekako neverni Tomaži o vsega mogočnosti tega zdravila, vendar ne bi odsvetovali osoljenih brinjevih jagod ob času kužne bolezni.

* Kako Angleži mažejo usnje živinske oprave (kšir) in pa vozov, da usnje ostane mehko in volno in ne poka, poroča „Würtemb. Gewerbebl.“ tako-le: Oni vzamejo bokal mleka, ga zavró in mu potem primešajo 4 lote dobrega lahko raztopljenega mjíla (žajfe); to

zmes čvrsto mešajo in nekoliko vkuhati dadó. Potem pa dadó še 4 lote čistega in nežarkovega lanenega olja ter vse skup dobro pomešajo. — To je Angležem navadna maž, ki so v vsem praktični ljudjé. Gospodarji, posnemajte Angleže!

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca avgusta.

Dné	Leta	
12.	1623.	je bilo veliko tako imenovanega krvavega dežja v Strasburgu.
12.	1781.	so v severni Nemčiji prvo ogršico sejali na polji blizo Lipskega; seme je oskrbel slavni učitelj kmetijstva Schubart pl. Kleefeld iz Flandriškega.
13.	1865.	se je ustanovila prva delniška družba na Angleškem za izposojanje parnih plugov in mlatilnic v Herefordshiru.
14.	1565.	je Konrad Gessner, slavni rastlinoznanec v Zürichu v Švajci, dobil od dr. Ad. Occota, mestnega zdravnika v Avgsburgu, prvo tobakovo perje v preiskavo; skusil ga je kaditi, pa kmalo na to ga je napadla omotica.
15.	1840.	se je odprla kmetijska akademija v Gorigorcu v guberniji Mohilevski na Ruskem.
15.	1849.	je bil oklican cesarski patent za odvezo zemljišč v Galiciji.
17.	1755.	je na Francoskem bila prva kmetijska družba osnovana v Volandry-u po baronu de Turbilly-u.
17.	1786.	je umrl Pruski kralj Friderik II., krepki podpornik kmetijstva.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu.

(Dalje.)

Posebni propisi o tem, kako vésti se žandarjem.

Kedar koli je žandar primoran, izpolniti svojo dolžnost proti eni ali proti več osebam, vsegar naj se posluži v deželskem jeziku besed: „V imenu postave“.

Načeloma sme se žandar samo tedaj poprijeti svoje službe, kedar je popolnoma oborožen. Ali kedar je nevarnost v odlogu in če mu se je tudi tako nadjati vspeha, ima žandar pravico, poprijeti se stvari tudi tedaj, kedar ima samo pobočno orožje.

Žandarstvo naj si ima vsegar to pred očmi, da mu je najprvi poklic, vzdržavati javno varnost, pokoj in red ter braniti državljanom osebo in imovino. Ta namen bode tem gotoveje doseglo, čim bolj se bode zdrževalo vsake svojemu poklicu tuje delavnosti.

Čuječnost žandarskih postaj se bode potrdila ne po številu storjenih služeb in podanih naznanil, temuč samo s tem, da po njih okrajih ni nikake nevarnosti za pokoj, red in občno varnost, ali, ko bi se kje taka nevarnost prikazala, da se ročno in vspešno odpravi ter pomaga.

Da se ubranijo prestopki postav, naj žandar sodeluje in pripomaga s tem: